

av Leif Pagrotsky m.fl. (s, v, mp)

med anledning av prop. 2009/10:55 En politik för det
civila samhället

Innehållsförteckning

Inledning.....	2
Folkrörelsernas, den ideella och idéburna sektorns, betydelse.....	3
Årliga överläggningar.....	5
Motiv för nytt mål	6
Folkrörelser, ideell och idéburen sektor, eller ”civilt samhälle”	6
Social ekonomi och socialt entreprenörskap	7
Idrottsrörelsen och arbetslivets organisationer	8
Skatteförslag	8
Forskning och statistikuppbyggnad	8
Handslag med idrottsrörelsen	9
Kulturlivets ideella organisationer.....	9
Konsumentorganisationernas betydelse	10

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen beslutar om upphävandet av nuvarande mål för folkrörelsepolitiken samt beslutar om införandet av nya mål enligt följande lydelse: Målet för folkrörelsepolitiken är att människor ska ha bästa möjliga förutsättningar att delta i olika typer av folkrörelser, ideella och idéburna föreningar. Folkbildningen bör stärkas. Folkrörelserna, den ideella och idéburna sektorn, ska bidra till samhällsutvecklingen och välfärden både som röstbärare och opinionsbildare och med en mångfald verksamheter. Kunskapen om folkrörelsernas, den ideella och idéburna sektorns, betydelse ska fördjupas och spridas.

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att årliga överläggningar mellan regeringen, Sveriges Kommuner och Landsting, och folkrörelserna, den ideella och idéburna sektorn bör äga rum.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vikten av parlamentariskt bred samsyn avseende dialogen med folkrörelserna, den ideella och idéburna sektorn.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att den bör återkomma med en särskild proposition rörande social ekonomi och socialt entreprenörskap.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att både idrottsrörelsen och arbetslivets organisationer är viktiga för både samhället och demokratin.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vikten av att värna folkrörelsernas arkiv och samlingar.

Inledning

Propositionen har en ambition att ta ett helhetsgrepp på folkrörelsefrågorna men resultatet lever inte upp till denna ambition. Propositionen som omfattar 200 sidor har bara ett enda beslutsyrkande; att ändra målformuleringen för folkrörelsepolitiken. Avsnittet om målformuleringen är på ca 7 sidor av de 200. I övrigt innehåller propositionen bedömningar från regeringens sida, inte sällan formulerade som ”förslag”. Vi vill här klargöra att vi i denna motion inte avser att heltäckande kommentera alla bedömningar och ”förslag”. I många avseenden delar vi inte regeringens bedömningar, men då dessa bedömningar inte blivit konkreta beslutsförslag finner vi ingen anledning att kommentera dem.

Propositionen skulle ha vunnit på att frågan om den sociala ekonomin och socialt entreprenörskap blivit föremål för en egen proposition. Vidare refererar propositionen utan konkreta förslag till vad skatteutredningar presenterat, regeringen skriver att förslagen i dessa utredningar bereds men inga ställningstaganden eller förslag från regeringen redovisas.

Särskilt när det gäller frågan om samlingslokalernas framtid vill vi poängtera betydelsen av goda villkor för de organisationer som bedriver samlingslokalsverksamhet. Fysiskt tillgängliga föreningsdrivna samlingslokaler är en basal förutsättning för att kunna utöva verksamhet, demokrati och skapa integration.

Två dominerande organisationsfamiljer inom den ideella sektorn; idrottsrörelsen och fackföreningsrörelsen, behandlas inte i propositionen. Fackföreningsrörelsen i Sverige

och utomlands har tillsammans med kyrkor och samfund ibland utgjort spjutspetsen för att utveckla och etablera demokrati. Även nykterhetsrörelserna har historiskt haft en stor betydelse för samhällsutvecklingen. I dagens utvecklade demokratier spelar ofta både fackföreningsrörelsen och ibland de kyrkliga samfundet en viktig roll i kamp mot främlingsfientlighet och rasism.

Självständighet och oberoende är honnörsord när det gäller relationen mellan staten och folkrörelserna. Det fria föreningslivet är en viktig förutsättning för en levande demokrati.

Utifrån kulturpropositionen pågår en utredning om regionalisering av kulturlivet. I den propositionen likväl som i propositionen En politik för det civila samhället betonas vikten av avtal och överenskommelser mellan stat och frivilligorganisationer. Denna betoning på avtal och överenskommelser reser frågetecken kring relationen mellan staten och folkrörelserna, den ideella och idéburna sektorn. Det finns utan tvekan en farhåga i att den dialog som man vill uppnå istället blir en kontrollfunktion avseende folkrörelsernas effektivitet i de samhälleliga uppdrag de påtar sig att utföra. Vi vill betona folkrörelsernas roll som röstbärare och anser att det är viktigt att föra ett resonemang om statens syfte med att upprätta avtal och överenskommelser med folkrörelseorganisationer och vad detta kan leda till på sikt.

Folkrörelsernas, den ideella och idéburna sektorns, betydelse

Ideella organisationer är en omistlig del av demokratin och välfärdssamhället. I det goda samhället har vi en mycket stark gemensamt finansierad välfärd. Men vi har också ett starkt medmänskligt engagemang människor emellan och ett stort utrymme för det ideella engagemang som kanaliseras via ideella och idéburna organisationer och vi ser ingen motsättning här. .

I Sverige har viktiga sociala reformer ofta initierats av folkrörelserna därför att det funnits en strävan att ställa upp för medmänniskor och avhjälpa brister i samhället.

Gradvis har sedan dessa insatser blivit en del av vårt gemensamma välfärdssamhälle. Samtidigt som utvecklingen gått från att vissa funktioner tagits över av stat och kommun från folkrörelserna har detta skett i samförstånd och parlamentarisk samsyn och setts som en naturlig demokratisk utveckling, och parallellt har de ideella organisationerna kunnat utveckla sin verksamhet och sina arbetsformer.

Det är med folkligt underifrån engagemang som vårt välfärdssamhälle steg för steg byggts starkare. Det har gällt allt från mödrahälsovård och ambulansverksamhet till

bibliotek samt kultur- och utbildningsinstitutioner. Ett nytt exempel är kvinnojourerna som startades med ideellt engagemang och som idag delvis finansieras med offentliga medel.

Under de senaste decennierna har till exempel miljörörelsen och kvinnorörelsen spelat en mycket viktig roll i folkbildningen. Miljörörelsen i kampen för det ekologiskt hållbara samhället och kvinnorörelsen för det socialt hållbara samhället där jämställdhet och demokrati mellan kvinnor och män är en grundbult.

Med en politik som vill förstärka och bygga ut välfärden finns det ingen motsättning mellan det ideella engagemanget och det som är den gemensamt finansierade välfärden. .

Ideella organisationer förtjänar därför uppskattning, större utrymme och långsiktiga spelregler. Vi tycker därför att det är bra att dialog förs med folkrörelserna, den ideella och idéburna sektorn, en dialog som initierades av den förra regeringen och som fortsatt under innevarande mandatperiod. Det var förre socialdemokratiska ministern Jens Orback som tillsatte folkrörelseutredningen som så småningom presenterades under namnet Rörelser i tiden (SOU 2007:66).

Som ett led i dialogen med den ideella sektorn slöt den nuvarande regeringen 2008 en överenskommelse med idéburna organisationer inom det sociala området och Sveriges Kommuner och Landsting.

Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet de Gröna står bakom principerna i denna överenskommelse. Skrivelsen där överenskommelsen ingår, innehåller också regeringens politik när det gäller vård och omsorg, med en politisk inriktning som vi inte delar. Det är en politik som präglas av ideologiskt motiverad privatisering på område efter område inom välfärden. Det är en politik som har präglats av långtgående skattesänkningar både på nationell nivå och i kommuner och landsting ledda av allianspartierna. Det är en politik som kan komma att leda till att man tvingar in de ideella organisationerna i en roll som man vare sig vill eller ska ha.

En viktig uppgift för den ideella sektorn är att ge röst åt röstsvaga, att synliggöra deras erfarenheter, att stärka och skydda den som är utsatt och att formulera krav på förändring för den som inte är van att kräva något för egen del. Denna roll måste värnas och stärkas annars riskerar den ideella och idéburna sektorn att förminska.

Vår uppfattning är att det är bra att ideella och idéburna organisationer kan och får utföra kompletterande verksamhet till den offentliga sektorn. De har mycket att bidra med.

Det ideella och idéburna engagemanget är viktigt och dessa organisationer gör ovärderliga insatser. Samtidigt är det viktigt att beakta att det är en roll som de ideella och idéburna organisationerna själva kan välja att gå in i eller att avstå ifrån. Det är också viktigt att hålla isär rollerna mellan den ideella basverksamheten och den verksamhet som de ideella och idéburna organisationerna utför på uppdrag av offentliga instanser.

Frivilliga krafter inom den ideella sektorn får aldrig bli ett sätt för samhället att få gratis välfärd. Kompetent personal och kvalitet är lika viktiga beståndsdelar i ideellt tillhandahållen verksamhet som det är när privata alternativ används för att komplettera det offentliga. Ideell verksamhet får inte heller ersätta det ansvar politiken har för allas rätt till arbete, en social bostadspolitik som integrerar istället för segregerar och en skola som inte sorterar.

Vi instämmer i propositionens uppfattning att folkrörelser, ideella och idéburna organisationer, inte få bli så beroende av uppdragen att de förlorar sin självständighet som opinionsbildare och röstbärare. Deras förmåga att utifrån kritiskt granska den offentliga sektorn och bevaka olika gruppers intressen, utgör ett värde som är fundamentalt för demokratin. Mot den bakgrunden anser vi till skillnad från regeringen att det är av yttersta vikt att det finns en bred parlamentarisk samsyn kring hur folkrörelsepolitiken ska bedrivas. Samsynen ska ge de ideella organisationerna god framförhållning och hållbara långsiktiga villkor.

En rödgrön regering kommer därför att initiera en långsiktig dialog med den ideella sektorn. Vårt politiska innehåll kommer i en sådan dialog självfallet vara annorlunda än den som alliansregeringen i propositionen redogjort för.

Årliga överläggningar

Folkrörelsepolitiken är av central betydelse. Våra folkrörelser har byggt väsentliga delar av vårt samhälle och dessutom varit med om att etablera flera av våra politiska partier. Detta formulerades redan när den förra regeringen initierade arbetet med folkrörelserna genom att tillsätta den utredning som sedan presenterades under namnet Rörelser i tiden. Denna folkrörelseutrednings viktigaste funktion var att synliggöra och uppgradera folkrörelserna, den ideella och idéburna sektorn.

Vi välkomnar regeringens skrivning om ett forum för dialog och samråd. Vi saknar ett konkret förslag på detta område.

Vi vill därför föreslå att årliga överläggningar äger rum där regering, Sveriges Kommuner och Landsting samt representanter för folkrörelserna, den ideella och idéburna sektorn, deltar.

Vi vill således höja ambitionsnivån avseende folkrörelsepolitiken . Vi vill ta steget från ”dialog och samverkan” till att riksdagen ska fatta beslut om att så ska ske. Detta ger folkrörelserna, den ideella och idéburna sektorn, en formell årlig förhandlingsrätt.

Motiv för nytt mål

Vi har valt att utveckla det nuvarande målet som betonar att det viktigaste är att det finns goda förutsättningar för alla människor att bilda och delta i folkrörelser och föreningar. Vi vill göra ett tillägg om folkbildningens betydelse och också betona folkrörelsernas, den ideella och idéburna sektorns, dubbla roller, som röstbärare och opinionsbildare, men också som aktör och utförare.

Folkrörelser, ideell och idéburna sektor, eller ”civilt samhälle”

Vi finner den borgerliga regeringens nyspråklighet besvärande då de försöker döpa om folkrörelserna, den ideella och idéburna sektorn, till ”civilsamhälle”.

Ordet ”civilsamhälle” alt. ”det ”civila samhället” har en otydlighet som gör att vi föredrar att använda begreppet ”folkrörelser, den ideella och idéburna sektorn”.

Ordet ”civilsamhälle” leder tankarna på ett olyckligt sätt till antingen begreppsparet ”civil/militär” alt, till det engelska begreppet ”civil” som i t.ex. ”civil servant” vilket översatt är ”tjänsteman i offentlig sektor”. Båda associationsbanorna leder uppenbart fel.

Något behov av att importera ytterligare engelska ord kan vi inte se, då det finns adekvat svensk terminologi.

Detta vill vi särskilt hävda mot bakgrund av att riksdagen nyligen antagit en språklag som har som sitt främsta syfte att värna det svenska språket och begränsa en oprecis användning av t.ex. engelska termer som är främmande i en svensk språkmiljö.

Om man gör en sökning på Google på ordet ”folkrörelse” får man 155 000 träffar. Ordet ”civilsamhälle” ger 60 200 träffar.

Begreppet folkrörelser har under lång tid var väl etablerat i svenskt språkbruk och har en innebörd som är lätt att förstå för de allra flesta människor i vårt land. Begreppet ”civilt samhälle” är omstritt och mycket svårt att definiera.

Försöken att dela upp samhället i de fyra sektorerna stat, marknad, familj och civilt samhälle är just ett försök. Detta är ingen absolut vetenskap och därför bör man också fråga sig vilka vinster som görs när man byter ut beteckningen ”folkrörelser” mot ”civilt samhälle”. Begreppet ”civilt samhälle” är betydligt mer oprecist än ”folkrörelser, ideell och idéburen sektor”, som är avsevärt mer etablerat som begrepp och svårare att misstolka. Begreppet ”civilt samhälle” har en besvärande otydlighet som vi tycker man bör undvika.

I folkrörelsetanken låg idén om folkupplysning och fostran av tilltro till demokrati och fredliga kampmetoder där avståndstagandet från våld var mycket tydligt. Det är därför vi vill komplettera målet för folkrörelsepolitiken med en skrivning om att folkbildningen bör stärkas. Därmed knyts också våra olika folkbildningsorganisationer, studieförbund och folkhögskolor, på ett naturligt sätt in i arbetet för att stärka folkrörelserna.

Regeringen lägger fram en proposition utan att egentligen tala om vad det är för problem man försöker tackla. Propositionstexten är mångordig och saknar skarpa förslag bortsett från förslag om nya mål. Snarare framstår propositionen som en ideologisk försöksballong med en rad bristfälligt underbyggda resonemang.

Social ekonomi och socialt entreprenörskap

Det är uppenbart att den viktiga frågan om social ekonomi och socialt entreprenörskap pressats in i propositionen. De inledande definitionerna och avgränsningarna av den ideella och idéburna sektorn tänjs ut. Likaså handlar det i den sociala ekonomin mer om företag än ideella organisationer. Regeringens ambition med detta avsnitt är också tydlig; privatiseringar av offentlig verksamhet kan genomföras med andra förtecken när utförarna är idéburna organisationer.

Vår uppfattning är att den sociala ekonomin är ett viktigt område och att utvecklingen bör stödjas då detta bl.a. kan bidra till ekologisk, social och ekonomisk hållbarhet och fler jobb. . Att som nu, införliva frågan i den här propositionen skapar oklarhet kring vad propositionen syftar till, både ifråga om ideella organisationer och den sociala ekonomin. Vi ställer oss positiva till att organisationer eller kooperativ utför

samhällsuppgifter, folkrörelserna tog på sig sådana uppgifter långt före välfärdssamhällets framväxt.

Samhället via stat och kommuner ska även framgent stå för den grundläggande tryggheten och samhällsservicen.

Vi menar att regeringen borde återkomma med en särskild proposition om den sociala ekonomin och socialt entreprenörskap inrymmande konkreta förslag och inte enbart bedömningar.

Idrottsrörelsen och arbetslivets organisationer

I fråga om antalet medlemmar, lokalföreningar, föreningsuppdrag och aktiviteter är idrottsrörelsen den största ”familjen” bland våra folkrörelser, därefter kommer fackföreningsrörelsen. Båda dessa organisationsfamiljer uppmärksammas enligt vår mening inte tydligt nog i propositionen. Man bör också vidga resonemangen och tala om arbetets och arbetslivets organisationer till vilka då även hör arbetsgivar- och branschorganisationer. Ett samhälle med svaga fackföreningar blir ett svagare samhälle. Fackföreningsrörelsen spelar en oerhört viktig roll både som demokratifostrare och demokratinätverk och har ibland tillsammans med religiösa samfund gått i spetsen för demokratiseringsprocesser i såväl Öst- och Centraleuropa som i Latinamerika, precis som en gång i Sverige. Ideella organisationer har inte sällan svårigheter att mobilisera medlemmar och stöd bland dem med lägre inkomster i samhället, inte sällan har de en medelklassprägel. Såväl idrottsrörelsen som fackföreningsrörelsen är däremot väl etablerad i alla samhällsskikt vilket ytterligare understryker deras demokratibidrag.

Skatteförslag

I propositionen återges förslag kring beskattning som framkommit från tre olika utredningar. Var regeringen står i frågan anges dock inte utan enbart att frågorna bereds i regeringskansliet. Att de refereras okommenterat är ett uttryck för vad vi nämnt ovan som propositionens problem. Mångordiga resonemang som flyter ut utan att leda till några förslag.

Forskning och statistikuppbyggnad

Propositionen har föreslagit att ett forskningsprogram om det ”civila samhället” bör inrättas under 2010 samt att statistiken rörande det ”civila samhället” ska förbättras. Forskningsprogrammet skall belöpa till ca 22 miljoner kronor per år i tio år. Vi anser att

ett forskningsprogram om folkrörelser, den ideella och idéburna sektorn, är ett viktigt projekt och vi stöder att det kommer till stånd. Vi anser dock att den nivå som regeringen föreslår initialt är alltför omfattande. Ett så omfattande forskningsprogram bör också ingå i ett större forskningspolitiskt sammanhang. Vi kan konstatera att regeringen ytterst summariskt nämnde forskningsprogrammet om det ”civila samhället” i sin forskningspolitiska proposition och att finansieringen av forskningsprogrammet sker genom en neddragning i en redan ansträngd kulturbudget. Vi vill också understryka vikten av inte bara statistik utan också vikten av stöd till de arkiv som bevarar handlingar, föremål och uppgifter från folkrörelserna, den ideella och idéburna sektorn. Det är en viktig uppgift att värna dessa samlingar, samordna dem och tillgängliggöra dem.

Handslag med idrottsrörelsen

Vi vill understryka idrottsrörelsens viktiga roll för ungas hälsa och sociala utveckling samt utveckla detta i ett särskilt idrottspolitiskt program. I detta program vill vi bland annat förnya ”Handslaget” och arbeta mera långsiktigt med stödet till barn och ungdomar.

Kulturlivets ideella organisationer

Propositionen nämner flyktigt betydelsen av ideella organisationer inom kulturområdet och säger sig ha avsikten att under 2010 återkomma till frågan. Det borde egentligen inte vara svårt för regeringen, efter kulturutredning och kulturproposition, att kunna beskriva vilken roll de ideella organisationerna spelar inom kulturlivet. Amatörkulturen är en folkrörelse som spänner över hela det kulturella fältet. Hit hör även arrangörsföreningarna. Amatörkulturen organiserar runt 760 000 medlemmar. De flesta, närmare en halv miljon medlemmar, finns inom hembygds- och kulturarvsföreningar. Vår uppfattning är att kulturlivets organisationer spelar en avgörande och betydelsefull roll, inte minst för spridningen och tillgängliggörandet av kultur utanför storstadsregionerna. Det nätverk som de ideella kulturarrangörerna och amatörkulturorganisationerna utgör garanterar för många att det finns kultur att uppleva och ta aktiv del i. Viktigt är också att betona samspelet mellan kulturlivets ideella organisationer och kulturlivets institutioner, både de regionala och de med nationella uppdrag.

Konsumentorganisationernas betydelse

Vi anser att konsumenternas makt behöver stärkas och att kunskaperna hos den enskilde konsumenten behöver öka. Som konsumenter behöver vi ta ställning till allt fler produkter och tjänster. Inte sällan handlar det om att sätta sig in i komplicerade abonnemangsavtal eller olika former av erbjudanden där kvalitet, prestanda och pris behöver vägas mot varandra och jämföras gentemot andra leverantörer. Olika märkningssystem för etisk eller ekologisk handel och annan viktig information har också stor betydelse för att vi som konsumenter ska kunna göra de val vi önskar. Vidare krävs även kunskaper för att vi som enskilda konsumenter ska kunna hävda vår rätt att exempelvis häva köp eller reklamera en vara.

De kommunala konsumentvägledarna liksom konsumentorganisationerna spelar en viktig roll i arbetet med att stärka konsumenternas makt både lokalt och regionalt. Vi anser att konsumentorganisationerna har en viktig roll i konsumentskyddsarbetet och att deras arbete bör uppmuntras.

Sverige ska också vara en kraftfull röst och ta tåten för konsumenternas intressen inom EU. Konsumentlagstiftningen i Sverige bygger till stora delar på regelverk som beslutats inom ramen för EU-samarbetet. Den frivilliga konsumentrörelsen, som till exempel Sveriges Konsumenter, behöver självklart kunna agera även på EU-nivå.

Stockholm den 15 december 2009

Leif Pagrotsky (s)

Lars Wegedal (s)

Anne Ludvigsson (s)

Göran Persson i Simrishamn (s)

Leif Pettersson (s)

Esabelle Dingizian (mp)

Torbjörn Björlund (v)

Gunvor G Ericson (mp)

Nikos Papadopoulos (s)

Gunilla Carlsson i Hisings Backa (s)

Anneli Särnblad (s)

Siv Holma (v)

Amineh Kakabaveh (v)

Mats Pertoft (mp)